

DIMENSIUNEA MISIONARĂ A CULTULUI BISERICII PRIN SFÂNTA LITURGHIE*

PR. CIPRIAN DIMITRIE GABRIEL GLIGAN**

Abstract: The Church is the true life in communion with God which human being has lost through sin and which Jesus gives us back in the communion of the Holy Spirit. In other words, it is the Kingdom of God present in the world. Divine worship is the life of the Church, and at the center of worship is the Holy Mass, the Sacrament of Mysteries. The Holy Eucharist is the most important part of the service, it is the actual updating of the Savior's Sacrifice, but now a bloodless sacrifice; framing and including in His sacrifice and the sacrifice of the faithful. Christ permanently presents Himself to the Father as the perfect sacrifice, thus bringing to God and the sacrifice of the believers contained in His sacrifice, them in the state of sacrifice, of the mysterious surrender of God - the Creator, the Father and the Master.

Keywords: Church, mission, love, God, sacrifice.

PRELIMINARII

Biserica a fost întemeiată prin prezența și lucrarea Sfântului Duh în ziua Cincizecimii, ca Însuși „Trupul lui Hristos” în istorie, ca o comunitate care re trăiește prin invocarea Duhului Sfânt faptul central al mântuirii, adică Jertfa și Învierea lui Iisus Hristos, celebrând în amintirea acestui fapt Sfânta Liturghie împreună cu îngerii și sfinții care formează Biserica cerească¹. Unul dintre sensurile noțiunii *ecclesia* este acela de adunare euharistică, în mediul căreia se organizează, în perspectiva Împărăției lui Dumnezeu, întreaga viață spirituală și socială a creștinilor. Biserica este într-un sens foarte direct o realizare a liturghiei euharistice, evenimentul în care comunitatea participă în mod sacramental la însăși viața lui Iisus Hristos, pătrunde și respiră în ritmul Duhului lui Dumnezeu². Fără această structură euharistică, „Biserica ar abandona vocația ei de la început și s-ar lipsi de izvorul existenței, misiunii și unității ei divino-umane”³.

* Studiul a fost realizat sub coordonarea Pr. Prof. univ. dr. Nicu Dumitrașcu, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Oradea, email: cipriangligan@yahoo.com.

¹ Ioan MIRCEA, *Dicționar al Noului Testament A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 59.

² Alexander SCHMEMANN, *Biserica, lume, misiune*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2006, pp. 194-195.

³ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, în: *Ortodoxia* (1982), p. 481.

După slăvita Sa Înviere, Mântuitorul s-a arătat ucenicilor Săi zicându-le: „Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Mt. 28, 20). Această asigurare a fost dată atât ucenicilor cât și tuturor celor ce vor crede în El și se concretizează în modul cel mai vădit în Biserică, în Sfânta Euharistie, în Însuși Trupul și Sângele Domnului.

SFÂNTA EUHARISTIE, PUNCTUL CENTRAL AL SFINTEI LITURGHII

Euharistia nu este separabilă nici de taina Bisericii, ca trup tainic al Mântuitorului Iisus Hristos, nici de Hristos cel înviat, de aceea printr-o minunată reciprocitate „Biserica face Euharistia” și „Euharistia face Biserica”⁴. Biserica este imprimată în Euharistie sau Euharistia este Biserica în potență, pentru că Biserica nu este decât Euharistia sau Trupul și Sângele Domnului extinse în credincioși. Întemeiată de Duhul Cincizecimii, Biserica dăinuiește hrănită de Trupul lui Hristos și adăpată de Sângele Său, care „alimentează viața spirituală a credincioșilor în comuniune cu forțe noi izvoare din însăși viața divină”⁵.

Legătura dintre Biserică și Liturghie poate fi analizată și prezentată sub diferite aspecte. În câteva sensuri majore, Liturghia exprimă și determină viața Bisericii, ca de pildă: sensul pascal, deoarece la Liturghie Biserica celebrează „ziua Domnului”, adică Ziua Învierii; sensul sacramental, deoarece Euharistia reprezintă semnul sacramentului care este Biserica; sensul eshatologic, deoarece cina euharistică anticipează cina eshatologică⁶.

Biserica Ortodoxă este prin excelență Biserica Învierii, concentrând, mai ales în Liturghia ei, lumina, forța și bucuria pe care le degajă marele fapt al Paștilor⁷. Învierea constituie faptul primordial care a decis nu numai credința Apostolilor că Iisus din Nazaret este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, ci și Întemeierea Bisericii: „Iar dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică e și credința voastră” (1 Co. 15, 14). Prin Învierea Sa, „pe Acest Iisus, pe Care voi L-ați răstignit, Dumnezeu L-a făcut Domn și Hristos” (FA. 2, 36) și a devenit „piatra neluată în seamă care a ajuns în capul unghiului” (FA. 4, 11), temelia pe care stă Biserica. El Însuși de bunăvoie a acceptat să devină „Paștile nostru”, cunoscând că singura cale de a restaura comuniunea omului căzut cu Dumnezeu Creatorul său și de a reda viața adevărată acestei lumi este jertfa. Mântuirea noastră s-a realizat în lupta directă și personală pe care Iisus Hristos a purtat-o cu moartea pe Crucea răstignirii: „Acum este judecata acestei lumi; acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară” (In. 12, 31). Iisus n-a distrus moartea de la distanță, ci a luptat cu ea în Trupul Său, care este și trupul nostru îndumnezeit. El a strivit moartea în umanitatea noastră, în numele nostru și împreună cu noi, în moartea Sa, El fiind Arhiereul care aduce jertfa, precum și

⁴ Valer BEL, „Biserică și Euharistie”, în: *Studii Teologice* 3-4 (1982), p. 230.

⁵ Dumitru STĂNILOAE, „În problema intercomuniunii”, în: *Ortodoxia* 3 (1971), p. 578.

⁶ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 482.

⁷ Boris BOBRINSKOY, *Taina Bisericii*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 41.

Jertfa care se aduce (Evr. 9, 24-25)⁸. De aceea Învierea lui Hristos a primit o importanță deosebită în tradiția teologică și liturgică ortodoxă, tradiție care s-a preocupat mai ales cu implicațiile și consecințele Învierii pentru restaurarea omului și a creației⁹.

Noul Testament arată că structura, misiunea și spiritualitatea comunității primare au purtat pecetea Învierii. Numai după Învierea Sa din morți, Iisus Hristos împărtășește Apostolilor Săi puterea Duhului Sfânt fără de care Biserica n-ar exista (In. 22, 22). Iar Apostolii, stâlpii pe care s-a zidit Biserica după Cincizecime, propovăduiesc Evanghelia ca martori ai Învierii: „Dumnezeu L-a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toți Îi suntem martori” (FA. 2, 32).

Toată istoria mântuirii se concentrează în persoana lui Iisus Hristos Cel răstignit și înviat. Sfânta Liturghie și celelalte Sfinte Taine ale Bisericii sunt rânduite în această perspectivă pascală¹⁰. De pildă, în Sfânta Taină a Botezului omul se dezbracă de umanitatea sa negativă, pentru ca să renască la o altă viață plină de har: „Așadar, prin botez ne-am îngropat cu El în moarte, pentru ca, așa precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot astfel și noi să umblăm întru înnoirea vieții; că dacă una cu El ne-am făcut prin asemănarea morții Lui, atunci una vom fi și prin aceea a învierii Lui” (Rm. 6, 4-5).

Fiecare om în parte este destinat să moară și să învie cu Hristos, să reconstituie, în mod liturgic, istoria mântuirii universale în propria sa persoană. Credinciosul trebuie să devină astfel un martor al Învierii: „Că dacă cu gura ta vei mărturisi că Iisus este Domnul, și-n inima ta crezi că Dumnezeu L-a înviat din morți, te vei mântui! (Rm. 10, 9). Credinciosul trebuie să pătrundă cu Hristos în misterul Morții și Învierii Sale, iar aceasta este un act unic de comuniune cu pâinea și vinul euharistic prefăcute în mod real în Trupul și Sângele lui Hristos Cel înviat¹¹: „Adevărat, adevărat vă spun: Dacă nu veți mânca Trupul Fiului Omului și nu veți bea Sângele lui, nu veți avea viață întru voi. Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua de apoi” (In. 6, 53-54).

Mărturiile Noului Testament evidențiază legătura organică, atât dintre Învierea Domnului și Sfânta Taină a Împărtășaniei (In. 6, 51-55), cât și pe cea dintre Euharistie și misterul Bisericii, ca Trupul lui Hristos: „Paharul binecuvântării pe care noi îl binecuvântăm, nu este oare împărtășirea cu Sângele lui Hristos? Pâinea pe care noi o frângem, nu este oare împărtășirea cu Trupul lui Hristos? De vreme ce este o singură Pâine, noi, cei mulți, un singur trup suntem, fiindcă toți dintr-o singură pâine ne împărtășim” (1 Co. 10, 16-17).

Imediat după Pogorârea Sfântului Duh, comunitatea creștină s-a constituit în jurul Sfintei Taine a Euharistiei, săvârșită în amintirea Morții și Învierii lui Hristos, în ziua

⁸ Dumitru STĂNILAOE, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 295.

⁹ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 483.

¹⁰ Valer BEL, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, p. 32.

¹¹ Dumitru STĂNILAOE, „Ființa Tainelor în cele trei confesiuni”, în: *Orthodoxia* 1 (1956), p. 3.

cea dintâi a săptămânii, duminica. Deci, identitatea Bisericii este de natură euharistică: „Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, carele pentru mulți se varsă” (Mc. 14, 24). Pe drept cuvânt Taina Împărtășaniei este Taina Bisericii prin excelență. În practica sa liturgică, Biserica Ortodoxă n-a separat consacrarea euharistică de comuniunea euharistică sau de Împărtășanie¹².

Legătura indisolubilă dintre consacrare și comuniune în Sfânta Euharistie decurge din natura preoției Noului Testament. Iisus Hristos este marele și veșnicul arhiereu:

„Căci Hristos n-a intrat într-un altar făcut de mâini – închipuirea celui adevărat –, ci în cerul însuși, pentru ca pentru noi să se înfățișeze înaintea lui Dumnezeu (...) de aceea și poate să-i mântuiască în chip desăvârșit pe cei ce prin El se apropie de Dumnezeu, fiind El pururi viu ca să mijlocească pentru ei (...) este și ceea ce Duhul cel Sfânt ne mărturisește; căci după ce a zis: «Acesta este legământul pe care-l voi face cu ei după acele zile – zice Domnul: Pune-voi legile Mele în inimile lor, și-n cugetele lor le voi scrie și de păcatele lor și de fărâdelegile lor nu-Mi voi mai aduce aminte»” (Evr. 9, 24; 7, 25; 10, 15-17)

„(...) și, mulțumind, a frânt și a zis: Luați, mâncați; Acesta este Trupul Meu Cel ce se frânge pentru voi. Aceasta să faceți spre pomenirea mea. Asemenea și paharul după cină zicând; Acest pahar este Legea cea Nouă întru Sângele Meu. Acesta să faceți ori de câte ori veți bea, spre pomenirea Mea” (1 Co. 11, 24-25).

El este Cel care jertfește, Cel care se jertfește și cel care se oferă. Preoția lui Hristos nu este numai un simplu act de ascultare sau de răscumpărare, ci și un act de consacrare, de iubire și de dăruire. Pâinea care dă viață lumii este însuși trupul îndumnezeit al lui Hristos Cel răstignit și înviat. Teologia și spiritualitatea liturgică ortodoxă se întemeiază pe slujirea sacerdotală a Celui care rămâne „Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, Omul Hristos Iisus, Cel ce S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” (1 Tim. 2, 5-6), jertfa euharistică nefiind altceva decât actualizarea mistică a sacrificiului lui Hristos¹³.

În și prin Sfânta Liturghie, Biserica întreagă își exprimă rolul ei sacerdotal, rol care nu se poate separa de starea ei de popor al lui Dumnezeu¹⁴. Acest rol îl exercită, într-un mod unic, prin preoția sacramentală. Hirotoniile în treptele de episcop, preot și diacon au loc în cadrul Sfintei Liturghii, pentru a se sublinia că acestea sunt slujiri ecleziale și euharistice, care izvorăsc din preoția lui Hristos¹⁵. Prin botezul în numele Sfintei Treimi fiecare creștin este inclus în preoția generală a poporului lui Dumnezeu: „și voi înșivă, ca niște pietre vii zidiți-vă-n casă duhovnicească, preoție sfântă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu prin Iisus Hristos” (1 Ptr. 2, 5). Liturghia aducându-se de către toți și pentru toți membrii Bisericii, natura de comu-

¹² Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 484.

¹³ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, pp. 234-235.

¹⁴ Boris BOBRINSKOY, *Taina Bisericii*, p. 44.

¹⁵ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 484.

nitare a Bisericii se realizează și se menține prin slujirea sacerdotală, de aceea acolo unde instituția preoției dispare, profilul ei eclezial se șterge¹⁶.

ȘFANTA ÎMPĂRTĂȘANIE, MODUL ÎN CARE NOI ÎL PRIMIM ÎNTREG PE HRISTOS

Sfânta Taină a Împărtășaniei constituie nu numai garanția și semnul unității de credință, de iubire și de rugăciune, care există în corpul Bisericii văzute, ci și pregustarea bucuriei de a fi cu Hristos în împărăția Sa viitoare: „Fiindcă de câte ori veți mânca pâinea aceasta și veți bea paharul acesta moartea domnului vestiți până când va veni” (1 Co. 11, 26). Unul dintre principiile care stau la baza Liturghiei ortodoxe este acela al analogiei dintre Biserica cerească și cea pământească, dintre liturghia îngerească și cea omenească, principiu care este atât de bine definit în imnul heruvimilor: „Noi, care pe heruvimi cu taină închipui și făcătoare de viață Treimi întreit sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să primim pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia, aliluia, aliluia”¹⁷. Toți marii exegeți ai liturghiei bizantine fac din noțiunea de reprezentare cheia întregii teologii euharistice ortodoxe¹⁸. Pe Sfântul Disc este reprezentată Biserica toată în jurul Mielului Pascal. Preotul scoate din pâinea adusă de credincioși, mai întâi, o părticică de formă pătrată care reprezintă pe Hristos – Sfântul Agneț, apoi detașează părticele – miridele, pentru Sfânta Fecioară Maria, pentru sfinți, pentru cei vii și cei morți, pe care le aranjează în jurul agnețului. Pe Sfântul Disc este astfel reprodus chipul eshatologic al Bisericii, icoana a ceea ce Biserica văzută, istorică, urmează să devină prin prefacerea euharistică. Biserica este sacramentul împărăției lui Dumnezeu, dar ea invocă și anticipează împărăția viitoare întrucât se organizează și se înfățișează ca euharistie. Aici scopul Sfintei Liturghii este identic cu cel al Bisericii, adică de a transforma totul în euharistie, pentru că numai pregătită și rânduită ca euharistie, ca jertfă oferită lui Dumnezeu, umanitatea poate fi acceptată, prin Duhul Sfânt, în comuniunea Celui înviat¹⁹. Corespondența dintre adunarea euharistică și cea eshatologică se realizează în Taina Sfintei Împărtășanii²⁰, deoarece pâinea euharistică, adică Trupul lui Hristos Cel înviat, este însăși pâinea cerească eshatologică, pregustată în mod mistic: „O, Paștile cele mari și preasfințite, Hristoase! O, Înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu și Puterea! Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai cu adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale”²¹.

¹⁶ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 485.

¹⁷ LITURGHIER, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp.137-138.

¹⁸ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 9.

¹⁹ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, pp. 13-28.

²⁰ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 89-90, 123.

²¹ LITURGHIER, p. 167.

Perspectiva eshatologică a Sfintei Liturghii este pusă în evidență mai cu seamă de către rugăciunea de invocare a Sfântului Duh, epicleza. Invocarea Sfântului Duh, care se întâlnește în slujba tuturor Sfintelor Taine, nu este o simplă chestiune de ritual cultic, ci reprezintă un principiu teologic și sacramental: „Duhul Adevărului, pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede și nici nu-L cunoaște; voi însă Îl cunoașteți, căci cu voi rămâne și întru voi este (In. 14,17) El săvârșește Tainele, prin mâinile și limba preoților”²². Ea confirmă rolul de sfințitor pe care Sfântul Duh îl are în iconomia mântuirii²³. Cincizecimea face parte din evenimentele istoriei mântuirii: „Putere veți primi prin venirea peste voi a Sfântului Duh și-Mi veți fi Mie martori în Ierusalim și-n toată Iudeea și-n Samaria și pân-la marginea pământului” (Fa. 1, 8), de aceea Sfântul Duh este inclus în orice acțiune care actualizează acea istorie: „Și cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvântări de-nduplecări ale înțelepciunii omenești, ci în arătarea Duhului și a puterii” (1 Co. 2, 4). Rugăciunea și dialogul dintre Dumnezeu și om sunt posibile numai datorită mijlocirii Sfântului Duh: „...și Duhul îi vine slăbiciunii noastre într-ajutor; că nu știm să ne rugăm cum trebuie, dar Duhul Însuși mijlocește pentru noi cu suspine de negrăit; iar Cel care cercetează inimile știe care este cugetul Duhului, că potrivit voii lui Dumnezeu mijlocește El pentru sfinți” (Rm. 8, 26-27).

Actul liturgic-euharistic are două puncte esențiale: pe de o parte anamneza, deoarece euharistia înseamnă comemorarea Paștilor și celebrarea biruinței lui Hristos asupra morții; pe de altă parte epicleza, întrucât euharistia anticipează realitatea împărăției cerești care va să vină. Ziua liturgică reactualizează, așadar, Ziua Învierii și în același timp anticipează Ziua Domnului.

Referința la istoria mântuirii în general, și la faptul învierii în special, este fundamentală pentru Taina Euharistiei, de aceea adevărata Liturghie se săvârșește numai acolo unde se propovăduiește cuvântul lui Dumnezeu și se mărturisește credința ortodoxă a Bisericii: „iar împărtășirea cu Sfintele Taine nu va aduce nici un folos credincioșilor care se împărtășesc fără credință”²⁴.

Partea întâi a Sfintei Liturghii, „Liturghia cuvântului sau a catehumenilor”, nu trebuie socotită ca un ritual secundar, ci considerată ca o introducere indispensabilă la partea a doua, „liturghia euharistică sau a credincioșilor”. Vestirea Sfintei Evanghelii, prin citirile biblice, prin vohodul cu Sfânta Evanghelie, prin predică și cateheză, constituie o condiție de bază pentru aducerea jertfei euharistice și pentru împărtășire. De aceea predica liturgică, fie sub forma de omilie sau cateheză, nu poate fi înlocuită cu citirea cazaniei. Slujitorul care, la liturghie, nu vestește cuvântul Evangheliei învierii și nu cheamă pe credincioși la împărtășanie, nu numai că nu-și îndeplinește „slujba sfântă a acestei jertfe liturgice și fără de sânge”²⁵, dar depreciază însăși natura

²² Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 65.

²³ Dumitru RADU (coord.), *Îndrumări misionare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 536.

²⁴ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 104.

²⁵ LITURGHIER, p. 200.

Liturghiei. Pregătirea absolut necesară pentru Liturghia euharistică se face în timpul „liturghiei cuvântului” și de fapt numai ascultarea cuvântului lui Dumnezeu, vestit și predicat în Biserică, poate crea acea stare spirituală în care credinciosul poate să rostească rugăciunea împărtășirii: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, care ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. Încă cred că acesta este însuși Preacurat Trupul Tău și acesta este însuși scump sângele Tău...”²⁶.

Prin aceste acte se reafirmă caracterul biblic, kerigmatic și didactic al Liturghiei ortodoxe, caracter care este pus în evidență nu numai de lecturile biblice și de rostirea simbolului de credință, ci și de omiliile sau comentariul biblic și mai ales de anamneză, care ea însăși cuprinde un scurt rezumat al istoriei mântuirii. Toate rugăciunile, ecteniile și troparele liturgice, reprezintă scurte mărturisiri de credință. Viața sacramentală și spiritualitatea liturgică în general determină regula de credință. În și prin Sfânta Liturghie se asigură baza eclesiologică a credinței ortodoxe. Dogma a pătruns în cult și s-a transmis prin aceasta, încât doxologia liturgică rămâne cea mai vie și cea mai autentică expresie a Tradiției apostolice și patristice. În mod firesc, Ortodoxia a dat o mare atenție conținutului dogmatic al cultului în general și al liturghiei în special, ca o grandioasă mărturisire de credință în comunitatea Bisericii²⁷.

Liturghia constituie prin excelență structura de unitate și de comuniune a Bisericii. Acest mare adevăr se poate evidenția sub diverse formule teologice. Euharistia este hrana poporului lui Dumnezeu: „Eu sunt pâinea vie, Care S-a pogorât din cer. De va mânca cineva din pâinea aceasta, viu va fi în vaci. Iar Pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este Trupul Meu” (In. 6, 51). Biserica nu poate fi definită ca o comunitate adunată în numele lui Hristos pur și simplu. Sensul ei eclezial, comunitar este desăvârșit de caracterul ei euharistic, liturgic, de consacrare:

„Sfintele Taine sunt Trupul și Sângele Domnului, dar sunt totodată hrana și băutura cea adevărată a Bisericii lui Hristos; iar prin împărtășire nu Biserica le preface pe ele în trup omenesc ca pe oricare altă hrană, ci Biserica se preface în ele, deoarece cele mai tari biruiesc, precum și fierul vârat în foc se preface el în foc, nu focul în fier, și după cum fierul înroșit în foc ni se arată aievea ca foc iar nu ca fier, deoarece însușirile fierului sunt absorbite cu totul de cele ale focului, tot așa și Biserica lui Hristos: dacă ar putea cineva să o cuprindă cu privirea, n-ar vedea decât însuși Trupul Domnului, prin aceea că e unită cu El și că se împărtășește din Trupul Lui”²⁸.

O anumită tendință ritualistă și o oarecare obsesie memorialistică încearcă în ultima vreme să limiteze profilul Liturghiei la o imagine superficială de ceremonial, de cult sau spectacol religios, în care accentul cade pe evocarea estetică și emoțională. Aducerea jertfei liturgice este o acțiune comună, în care împărtășirea credincioșilor este un act esențial liturgic care nu poate fi înlocuit cu oferirea anaforei. La Liturghie

²⁶ LITURGHIER, p. 163.

²⁷ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 487.

²⁸ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, p. 89.

credincioșii nu asistă la o întâlnire rituală comemorativă sau la un ceremonial religios, ci ei sunt copărtași la acțiunea sacramentală ce se produce la altar. Comunitatea întreagă se găsește într-o stare de celebrare și de invocare, fiind împreună-jertfitoare și împreună-jertfă în și cu Hristos, sub rânduiala preotului liturghisitor care pune în mișcare această operă de cult²⁹. Fără împărtășirea credincioșilor cu Trupul și Sângele Domnului, Liturghia riscă să-și piardă unitatea ei, să rămână o lucrare nedeplină. Mai mult, fără împărtășanie ritualul liturgic devine un nonsens:

„Dacă nu s-ar desfășura în Biserica văzută mai întâi citirile, apoi cântările și toată rânduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rând săvârșirea de către preot a însăși Tainei trupului și sângelui lui Hristos. Apoi, chiar de s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-a săvârșit Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărtășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei”³⁰.

În tradiția cultică ortodoxă există Liturghie fără aducerea și sfințirea darurilor, dar nu există liturghie fără împărtășirea credincioșilor. Rânduiala Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur care se săvârșește în mod curent în Biserica Ortodoxă, se împarte în două părți, avându-se în vedere criteriul primirii Tainei Împărtășaniei, și anume: „liturghia catehumenilor”, a celor care ascultă cuvântul lui Dumnezeu dar nu pot primi Trupul lui Hristos; „liturghia credincioșilor”, adică a celor care au dreptul și obligația să se împărtășească. Împărtășirea credincioșilor la Liturghie nu este o chestiune de tipic, de practică sau de bunăvoință a preotului, ci ține de însăși ființa Tainei Împărtășaniei. Fără împărtășire, Împărtășania ca Taină nu se produce, credinciosul – care este subiectul Tainei – nefiind părtaș al Cinei celei de taină. Dumnezeu este Cel care invită la această cină pe prietenii Fiului Său, oferindu-le în dar însuși Trupul Acestuia³¹. Pe această interpretare a împărtășaniei ca dar ceresc se sprijină practica de a păstra Trupul și Sângele euharistic după liturghie. De aceea la chemarea: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”³², potirul trebuie să fie nu numai expus, ci și oferit celor prezenți. Așa cum se arată în rugăciunea punerii înaintea, lucrarea Sfântului Duh se răsfrânge asupra tuturor factorilor liturgici: slujitori, daruri și credincioși: „Și ne învrednicește să aflăm har înaintea Ta, ca să fie bine primită jertfa noastră și să se sălășluiască Duhul cel bun al harului Tău peste noi, peste aceste daruri puse înaintea și peste tot poporul Tău”³³.

Sfinții Părinți și scriitorii bisericești, ca de pildă Ciprian, Clement Alexandrinul, Origen, Chiril al Ierusalimului, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, învață că împărtășirea credincioșilor ține de însuși faptul apartenenței lor la Biserică, fiind privile-

²⁹ Dumitru STĂNILOAE, *Spiritualitate și Comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ediția a II-a, București, 2004, p. 462.

³⁰ SFÂNTUL SIMEON METAFRASTUL, „Parafrază la Macarie Egipteanul”, în: *Filocalia*, Vol. 5, trad. rom. de Dumitru Stăniloae, București, 1976, p. 361.

³¹ Ene BRANIȘTE, *Explicarea Sfintei Liturghii...*, pp. 112-113.

³² LITURGHIER, p. 168.

³³ LITURGHIER, p. 144.

giul lor sacru de a se uni cât mai des cu Hristos, fie atunci când participă la slujbă, fie acasă, când sunt bolnavi. De altfel, în primele trei secole, Biserica a practicat chiar împărtășania zilnică. Potrivit *Regulilor Apostolice* (8 și 9), împărtășania preoților și credincioșilor care iau parte la Liturghie este obligatorie³⁴. Desigur că există o atitudine spirituală unică în care credinciosul se apropie de altar și de potir, după ce în prealabil și-a mărturisit păcatele. Sfântul Apostol Pavel avertizează pe corinteni astfel: „...oricine va mânca pâinea sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi față de Trupul și de Sângele Domnului. Să se cerceteze dar omul pe sine, și așa să mănânce din Pâine și să bea din Pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului” (1 Co. 11, 27-29).

Cu toate acestea, creștinul nu primește Sfintele Taine cu conștiința că ele ar fi răsplata virtuților și meritelor sale, ci cu sentimentul vinovăției și cu deplina încredințare în iubirea, bunătatea și iertarea lui Dumnezeu: „Și mă învrednicește, fără de osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”³⁵.

CONCLUZII

Liturghia oferă totul pentru sfințirea vieții spirituale, de aceea credinciosul nu trebuie lăsat să caute un substitut pentru Trupul lui Hristos. Pentru mulți credincioși actul împărtășirii constituie unicul criteriu și suprema confirmare a apartenenței lor la o comunitate ortodoxă. Fără împărtășanie, credincioșii n-au cum să-și exprime identitatea lor ortodoxă și cum să-și dovedească apartenența lor la o parohie ortodoxă. Practicarea sinaxei euharistice în sensul deplin al cuvântului ar aduce cu sine și o participare mai activă a credincioșilor la viața parohială și o afirmare a comuniunii și unității lor pe plan social³⁶.

Prin Sfânta Liturghie nu numai că se propovăduiește cuvântul lui Dumnezeu și se împărtășește Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, ci și se proiectează o icoană a vieții creștine, sub aspectul ei spiritual și social. Liturghia indică un chip de reorganizare a umanității într-o nouă structură a harului, care este reprezentată pe Disc. Scopul ei este de a pune în mișcare această ordine euharistică sau organizare liturgică a lumii în Hristos, în spiritul căreia totul, viața umană și creația, trebuie pregătite și oferite ca ofrandă lui Dumnezeu³⁷. Ortodoxia a determinat prin cultul său euharistic un model de spiritualitate liturgică, care se observă nu numai în celebrarea liturgică comună ca act de bucurie pascală, ci și în organizarea coerentă a vieții spirituale și sociale după modelul euharistic, care sete modelul consacrării și al iubirii până la jertfă. Fără să proclame legi sociale și să recomande ideologii politice, Ortodoxia a insistat asupra prezenței liturgice a Bisericii în lume. Ortodoxia a păstrat

³⁴ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 489.

³⁵ LITURGHIER, p.163.

³⁶ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 490.

³⁷ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 490 .

prin Sfânta Liturghie un echilibru și o unitate nu numai între cuvânt și sacrament, între misiune și cult, între istorie și împărăția cerească, ci și între dogmă și etică, într-o rugăciune slujire³⁸.

Comuniunea Bisericii, după modelul euharistic este esențială și pentru unitatea comunității umane. Această „comuniune a sfinților” se manifestă nu numai în acte de rugăciune și de mijlocire, ci și în fapte de solidaritate socială și de slujire comună. În acest sens se poate vorbi de proiectul social al Sfintei Liturghii, care nu este altceva decât integrarea creștinilor în marea comuniune umană în spirit de consacrare și de iubire pentru toți.

³⁸ Ion BRIA, „Biserica și Liturghia”, p. 491.